

Handreiking

Soortenmanagementplan Gelderland fase 1

Handreiking

Soortenmanagementplan Gelderland fase 1

Vastgesteld
20 januari 2026

Opgesteld door
Provincie Gelderland

Versie 1.0

Inhoud

1	Inleiding	4
1.1	Fasering	4
1.2	Doelstelling SMP	4
1.3	Een SMP opstellen, hoe werkt dat?	5
1.4	Doel van deze handreiking	5
1.5	Opbouw van de handreiking	6
2	Afbakening en reikwijdte SMP	7
2.1	Geografische begrenzing	8
2.2	Gebruikers (actoren)	8
2.3	Activiteiten die vallen onder het SMP	9
2.4	Aan te vragen gebouwbewonende soorten en functies	10
2.5	Vogels	10
2.6	Vleermuizen	11
2.7	Grondgebonden zoogdieren	11
2.8	Aan te vragen verbodsartikelen	11
3	Juridische kaders en wettelijke eisen	12
3.1	Verbodsartikelen	12
3.2	Voorwaarden voor vergunning	13
3.3	Alternatievenafweging (geen andere bevredigende oplossing)	13
3.4	Wettelijke belangen	13
3.5	Staat van Instandhouding	15
4	Aanvraag	16
4.1	Vooroverleg	16
4.2	Proces SMP	16
4.3	Stappenplan SMP	17
4.4	Indieningsvereisten aanvraag	18
5	Onderzoeksmethodiek nulmeting SMP	19
5.1	Vooronderzoek	19
5.2	Veldonderzoek	19
5.3	Omvang onderzoekdeelgebied	20
5.4	Ervaring onderzoekers	21
5.5	Minimale onderzoeksinspanning per soort(groep)	21
5.5.1	Huismus	21
5.5.2	Gierzwaluw	22
5.5.3	Vleermuizen	23
5.5.4	Steenmarter	26
	Nader in te vullen in fase 2	27

1 Inleiding

Er leven diverse van nature in het wild aanwezige diersoorten in de bebouwde omgeving. Zo broeden huismussen en gierzwaluwen onder onze daken en leven vleermuizen in de daklaag en in onze spouwmuren. Werkzaamheden aan gebouwen kunnen nadelige gevolgen hebben voor deze diersoorten en hun leefomgeving. Er zijn steeds meer werkzaamheden in de bebouwde omgeving. Dat komt door de nationale opgaven voor de energietransitie (onder andere Nationaal isolatieprogramma) en woningbouw.

De nesten van vogels en verblijfplaatsen van vleermuizen zijn wettelijk beschermd onder de Omgevingswet. Je mag deze niet zomaar aantasten of verstoren. Daarvoor is een omgevingsvergunning voor een flora- en fauna-activiteit nodig en moeten specifieke maatregelen worden genomen. Deze wetgeving geldt voor iedereen: zoals woningbouwcorporaties, projectontwikkelaars en particulieren, etc.

Soortenmanagementplan voor eenvoudiger proces

De procedures om een omgevingsvergunning te krijgen, kunnen relatief ingewikkeld, duur en tijdrovend zijn. Er moet eerst een ecologisch onderzoek worden uitgevoerd. Blijkt daaruit dat er beschermde dieren leven? Dan moet een projectplan met maatregelen worden opgesteld én een omgevingsvergunning worden aangevraagd.

Om dit proces voor de betrokken partijen eenvoudiger en toegankelijker te maken, kan een gemeente een Soortenmanagementplan (SMP) opstellen voor een duurzame bescherming van deze soorten en hun leefomgeving. Op basis van een SMP kan een gemeente bij ons een gebiedsgerichte omgevingsvergunning aanvragen voor een periode van 10 jaar. De gemeente kan deze gebiedsgerichte omgevingsvergunning vervolgens doormachtigen aan verschillende belanghebbenden binnen het plangebied van het SMP.

1.1 Fasering

Er is gekozen om het beleidsdocument SMP op te delen in twee fasen. Dit document betreft fase 1. Fase 2 volgt later.

1.2 Doelstelling SMP

Een SMP is een gemeentelijk beleidsplan om een gunstige staat van instandhouding van een lokale populatie beschermde diersoorten te krijgen of minimaal te behouden in een plangebied. Het plan houdt rekening met de te verwachten activiteiten en ruimtelijke ontwikkelingen in dat plangebied.

Het SMP dient als basis voor de aanvraag van een gebiedsgerichte omgevingsvergunning voor flora- en fauna-activiteiten onder de Omgevingswet. Met de gebiedsgerichte omgevingsvergunning kunnen verschillende partijen werkzaamheden uitvoeren aan gebouwen waar beschermde soorten voorkomen. Bijvoorbeeld isolatiewerkzaamheden. Een SMP voorkomt zoveel mogelijk dat er slachtoffers onder individuen van soorten vallen en het aantal verblijfplaatsen zoveel mogelijk wordt gecompenseerd. Alle activiteiten samen voorkomen dat de staat van instandhouding van de beschermde soort(en) verslechteren.

1.3 Een SMP opstellen, hoe werkt dat?

Een SMP kan onderdeel uitmaken van een biodiversiteitsplan van een gemeente, maar richt zich specifiek op bepaalde diersoorten. Eerst moet u het belang weten van het plangebied voor een soortgroep. Dat doet u met een uitgebreide nulmeting (ecologisch onderzoek).

Daarbij geldt dat bij de uitvoering van werkzaamheden altijd de zorgplicht van toepassing blijft. Voor andere, mogelijk aanwezige beschermde soorten die niet binnen het SMP vallen, kan aanvullend ecologisch onderzoek noodzakelijk zijn. Indien uit dit onderzoek blijkt dat deze soorten door de werkzaamheden worden verstoord of beschadigd, kan alsnog een omgevingsvergunning flora- en fauna vereist zijn.

Een nulmeting voor een SMP bestaat uit 2 onderdelen: een vooronderzoek met gebiedsanalyse en een gebiedsdekkend veldonderzoek. Op basis van de resultaten brengt u de uitgangssituatie en de (lokale) staat van instandhouding (SvI) voor de verschillende soorten in kaart.

Vanuit die uitgangssituatie maakt u een voorlopige effectbepaling en stelt u het SMP op. Een SMP houdt rekening met de te verwachten ruimtelijke ontwikkelingen, zoals energietransitie en stadsontwikkelingen. Het is te verdelen in passieve bescherming en actieve bescherming.

Passieve bescherming betreft maatregelen die de verbodsbepalingen voor een flora- en fauna-activiteit onder de Omgevingswet verminderen (mitigeren) en/of compenseren. Dit zijn minimale verplichtingen die nodig zijn om een gebieds-gerichte omgevingsvergunning voor die betreffende soorten te krijgen. U legt deze verplichtingen vast in een mitigatie- en compensatieplan. Dat maakt onderdeel uit van het SMP. Vervolgens monitort u de lokale SvI en de effectiviteit van de maatregelen. Dit legt u vast in een monitoringsplan.

Actieve bescherming onder het SMP betreft maatregelen die de huidige SvI kunnen verbeteren. De mate van actieve bescherming van de soorten wordt bepaald door het ambitieniveau van de gemeente. Dit kunnen bijvoorbeeld maatregelen zijn die de kwaliteit van de leefgebieden van die soorten verbeteren, of beleidsmaatregelen die ervoor zorgen dat u effecten van andere gemeentelijke plannen op deze soorten voldoende toetst en meeweegt.

Alternatieve onderzoeksmethoden, anders dan in deze handreiking aangegeven, zijn maatwerk. Met een gemeente verkennen we dan of zo'n aanpak tot een vergunbare aanvraag kan leiden. Zolang een alternatieve methode niet is geborgd of gevalideerd, is een gedegen onderbouwing nodig voor juridische houdbaarheid. De risico's voor een alternatieve onderzoeksmethode zijn voor de aanvragende gemeente.

1.4 Doel van deze handreiking

Gelderland heeft 51 gemeenten. Elke gemeente heeft andere gebiedskenmerken. Deze kenmerken zorgen voor een diversiteit in soorten en leefgebieden. Daarom is de uitgangssituatie voor een SMP nooit gelijk. Maar het is voor de uitvoerbaarheid en handhaafbaarheid van een SMP noodzakelijk dat de processen en regels zo veel mogelijk hetzelfde zijn. Dit geeft duidelijkheid aan de initiatiefnemers, uitvoerders en toezichthouders en versnelt de vergunningverlening.

De handreiking SMP Gelderland werkt een groot deel van die processen en regels concreet uit, zodat u deze eenvoudig kunt overnemen in een SMP van de gemeente.

1.5 Opbouw van de handreiking

Gebruik voor het SMP de hoofdstukindeling van deze handreiking. Waar mogelijk kunt u de inhoud op onderdelen overnemen. Uiteraard zijn sommige onderdelen specifiek voor een gemeente of kunt u deze pas na het ecologisch onderzoek invullen. Hieronder vindt u een samenvatting. We vullen een aantal onderdelen later aan.

- 1 Om een gebiedsgerichte omgevingsvergunning voor een flora- en fauna-activiteit aan te vragen, beschrijft u de aanleiding voor de aanvraag. U vindt een korte beschrijving hiervan in de inleiding van deze handreiking.
- 2 Richtlijnen om de reikwijdte vast te stellen, staan in hoofdstuk 2. De reikwijdte van een SMP wordt bepaald door: het plangebied waarvoor het SMP geldt, voor welke soorten het SMP bedoeld is en voor welke actoren en activiteiten de gebiedsgerichte vergunning van toepassing kan zijn. Verder staat hier bij welke ruimtelijke indeling u binnen het plangebied gefaseerd mag onderzoeken.
- 3 In hoofdstuk 3 en bijlage 2 staan de verbodsbepalingen voor een flora- en fauna-activiteit waarvoor u een gebiedsgerichte omgevingsvergunning op basis van een SMP kunt krijgen.
- 4 In hoofdstuk 4 staan een schematische weergave van de opbouw van een SMP, een stappenplan en de indieningsvereisten voor een aanvraag van een gebiedsgerichte omgevingsvergunning SMP.
- 5 Om een SMP op te stellen, is een uitgebreid ecologisch onderzoek nodig van het hele gebied waarvoor de vergunning aangevraagd wordt. Dit noemen we een nulmeting. Voorwaarden hierover vindt u in hoofdstuk 5.

In Fase 2 van de Handreiking worden de volgende zaken behandeld:

- 6 Aan de hand van de resultaten van de nulmeting brengt u de soorten en hun belangrijkste functies in beeld en beschrijft u de lokale SvI. Vervolgens maakt u een effectbeoordeling met het oog op te verwachten ruimtelijke ontwikkelingen en activiteiten. Aanwijzingen hiervoor staan in hoofdstuk 6.
- 7 Op basis van de onderzoeksresultaten en effecten stelt u een mitigatie- en compensatieplan op. In hoofdstuk 7 leest u de voorwaarden voor dit plan op hoofdlijnen.
- 8 In hoofdstuk 8 staat een globale beschrijving van de monitoring.
- 9 In hoofdstuk 9 staat een globale beschrijving van de verantwoordelijkheden, uitvoeringsprocessen, registraties en evaluaties.
- 10 De mogelijkheid om het onderzoek voor het SMP te faseren, beschrijven we in hoofdstuk 2 en werken we uit in hoofdstuk 10. Hier staat onder welke voorwaarden u werkzaamheden tijdens de onderzoeksfase mag (laten) uitvoeren.
- 11 In hoofdstuk 11 staan een overzicht van de te verwachten kosten en enkele suggesties om de kosten te beperken.
- 12 Voor het draagvlak en uitvoering van het compensatieplan is een participatieplan belangrijk. We geven hier suggesties voor in hoofdstuk 12.

2 Afbakening en reikwijdte SMP

Op basis van een SMP kan een gemeente van ons een gebiedsgerichte omgevingsvergunning krijgen. Dit is een omgevingsvergunning voor flora- en fauna-activiteiten die betrekking hebben op gebouwbewonende soorten die beschermd zijn onder de Omgevingswet. Op dit moment is het alleen mogelijk om die voor de bebouwde kom (Art. 20a Wegenverkeerswet 1994) van een gemeente te krijgen. Het buitengebied is te groot om te onderzoeken. Ook zijn in het buitengebied vaker andere soortgroepen dan alleen de algemene gebouwbewonende soorten aanwezig.

Om voor een SMP in aanmerking te komen, moet het plangebied voldoen aan voorwaarden. Het plangebied waar het SMP op van toepassing moet zijn, noemen we het totale plangebied SMP. Dit is begrensd tot maximaal alle bebouwde kommen van een gemeente. Voor het totale plangebied is een uitgebreide nulmeting (ecologisch onderzoek) noodzakelijk. In de onderzoeksfase mag u onder voorwaarden bepaalde werkzaamheden uitvoeren. Hiervoor kunt u een tijdelijke vergunning aanvragen, het pre-SMP.

Bij de afbakening van het totale SMP-plangebied kunnen CBS-wijken en -buurten worden gebruikt als administratief en cartografisch referentiekader. Deze indeling is echter niet leidend voor de ecologische begrenzing van de onderzoeksdeelgebieden.

Gebieden of wijken die niet worden meegenomen in het onderzoek van het totale plangebied SMP, kunnen geen aanspraak maken op de gebiedsgerichte vergunning voor het SMP.

Het totale plangebied SMP van een gemeente mag bestaan uit verschillende onderzoeksgebieden SMP. Een onderzoeksgebied SMP is een aaneengesloten gebied. Binnen 1 jaar onderzoekt u daar de gebouwbewonende soorten en functies. U mag grote steden en stadsagglomeraties in fasen onderzoeken. Dit zijn maximaal 3 fasen in 3 jaar. Het aaneengesloten deel van een plangebied dat u in 1 jaar onderzoekt, is minimaal 240 hectare groot. Deze minimale oppervlakte is nodig om de samenhang van het leefgebied en het netwerk aan verblijfplaatsen van een kolonie of kernpopulatie goed in beeld te brengen. De onderzoeksmethodieken en protocollen zijn hier ook op ingesteld. Uiteraard is het daarbij ook noodzakelijk dat dit onderzoeksgebied een ruimtelijke samenhang heeft en dat u vanuit de soorten gezien logische grenzen trekt. Wel kan, op basis van steekhoudende ecologische en ruimtelijke argumenten, maatwerk worden toegepast in de begrenzing en fasering van het onderzoeksgebied, mits de grenzen logisch zijn vanuit het perspectief van de betrokken soortgroepen.

Gemeenten onderbouwen dit maatwerk expliciet in het SMP. Het bevoegd gezag beoordeelt vooraf of de voorgestelde afbakening en fasering ecologisch en juridisch voldoende zijn gemotiveerd.

Heeft uw gemeente kleinere dorpskernen? Dan mag u de bebouwde kom van een dorpskern als 1 onderzoeksgebied SMP zien, ook als de oppervlakte van de bebouwde kom minder is dan 240 hectare. Onderzoek die hele dorpskern in 1 jaar. De bebouwde kom van de dorpskern moet een minimale oppervlakte van 20 hectare hebben. Een klein gehucht met maar een paar huizen valt hier dus meestal niet onder.

Een onderzoeksgebied SMP bestaat vervolgens weer uit verschillende onderzoeksdeelgebieden. Een onderzoeksdeelgebied is de maximale eenheid (20 hectare) die 1 onderzoeker per onderzoeksrondte mag onderzoeken.

Hieronder een voorbeeld van hoe het totale plangebied SMP opgebouwd kan zijn.

Totale plangebied SMP (in één keer onderzocht of in maximaal 3 jaren)

Onderzoekgebied SMP Fase 1	Onderzoekgebied SMP Fase 2	Onderzoekgebied SMP Fase 3
Stadsdeel 1 (240 ha) + dorpskern 1 (80 ha)	Stadsdeel 2 (300 ha)	Stadsdeel 3 (260 ha) + dorpskern 2 (60 ha)
16 onderzoekdeelgebieden van 20 ha	15 onderzoekdeelgebieden van 20 ha	16 onderzoekdeelgebieden van 20 ha

Kiest uw gemeente ervoor om de nulmeting van het totale plangebied SMP in (maximaal 3) fasen te onderzoeken? Dan moet dit binnen 3 jaar klaar zijn. Anders maken niet onderzochte delen geen aanspraak op de vergunning. Tijdens de pre-SMP onderzoeksfase mogen in de nog te onderzoeken gebiedsdelen onder voorwaarden en voor een beperkt percentage isolatiewerkzaamheden plaatsvinden (zie verder hoofdstuk 10).

Beschrijf de volgende 5 onderdelen in hoofdstuk 2 van uw SMP om de reikwijdte van het SMP aan te geven:

- 1 geografische begrenzing
- 2 gebruikers
- 3 activiteiten
- 4 soorten
- 5 verbodsartikelen

2.1 Geografische begrenzing

Geef duidelijk het totale plangebied SMP aan waarvoor u de vergunning aanvraagt. Dit kan in de vorm van kaartmateriaal. Zorg dat de begrenzing eenduidig is en vindbaar voor partijen die gebruik mogen maken van het SMP. Geef de onderzoekgebieden SMP, al dan niet met fasering, en de onderzoekdeelgebieden aan.

2.2 Gebruikers (actoren)

Geef aan voor welke actoren het SMP moet gelden en onder welke voorwaarden.

De vergunninghouder is altijd de gemeente. Zij is ook eindverantwoordelijk en vraagt de gebiedsgerichte omgevingsvergunning bij ons aan op basis van een door haar opgesteld SMP. De gemeente mag de gebiedsgerichte omgevingsvergunning doormachtigen aan andere belanghebbenden (actoren) binnen het plangebied van het SMP. Hieraan stellen we soms beperkende of aanvullende voorwaarden, bv. voor woningcorporaties. De gemachtigde is verantwoordelijk en aansprakelijk voor het correct opvolgen van de voorwaarden en voorschriften van de doormachtiging.

Actoren die zonder meer gebruik kunnen maken van de gebiedsgerichte omgevingsvergunning zijn:

- particuliere huiseigenaren
- Vereniging van Eigenaren (VvE)
- maatschappelijke en culturele instellingen, zoals buurthuizen, scholen en bibliotheken en gemeentelijk vastgoed

Voor woningbouwcorporaties, bedrijven en projectontwikkelaars gelden andere voorwaarden om aan het SMP deel te nemen of om een doormachtiging van de gemeente te krijgen dan voor particulieren. Hun projecten vinden vaak langduriger en op een grotere schaal plaats en hebben dus meestal ook meer impact op het leefgebied van de soorten. De voorwaarden waaronder deelname mogelijk is, staan in hoofdstuk 9 van deze handreiking.

2.3 Activiteiten die vallen onder het SMP

Benoem de werkzaamheden en activiteiten waarvoor de gebiedsgerichte omgevingsvergunning flora- en fauna-activiteit onder het SMP gaat gelden.

Werkzaamheden of activiteiten waarbij mogelijke verblijf- of nestplaatsen (tijdelijk) kunnen worden aangetast, of waarbij beschermde diersoorten kunnen worden verstoord, verwond of gedood, zijn een overtreding. Let op: dit geldt voor alle mogelijke nest- en verblijfplaatsen, niet alleen voor locaties waar dieren zijn waargenomen.

Bij verschillende bouwactiviteiten zijn mogelijke overtredingen op grond van de Omgevingswet te verwachten of niet volledig uit te sluiten.

Denk aan:

- dak-, gevel- of vloerisolatie;
- slopen van gebouwen voor her- of nieuwbouw op dezelfde locatie;
- asbestsanering;
- vervangen van dakbedekking of -constructie;
- aanbrengen, vervangen of achterstallig onderhoud aan gebouwdelen van kozijnen, dakramen, daklijsten, schoorstenen, balkons, dakgoten enzovoort;
- schilder- en/of herstelwerk waarbij gaten of spleten $\geq 0,8$ cm worden gedicht;
- plaatsen van steigers;
- herstel van voeg- of metselwerk, vervangen van kit in dilatatievoegen;
- reinigen of impregneren van de gevel;
- gaten boren of slijpen in dak, binnen- of buitengevel;
- plaatsen van zonnepanelen of -collectoren of buitenunits van warmtepompen;
- impregneren/verduurzamen van houtconstructies op zolders;
- verwijderen van gevelgroen;
- plaatsen, monteren of aanpassen van faunavoorzieningen;
- overige onderhoudswerkzaamheden waarbij effecten op (mogelijke) verblijfplaatsen in gebouwen niet volledig uit te sluiten zijn;
- vervangen en aanpassen van dakbedekking of -constructie (inclusief dakkapel);
- vergroten van een gebouw.

De werkzaamheden die onder een vergunning mogen vallen, moeten nodig zijn voor het wettelijk belang waarvoor de omgevingsvergunning is aangevraagd en kan worden verleend. Daarbij moeten mogelijke alternatieven voor de activiteit worden overwogen. Dit betekent in het geval van sloop en nieuwbouw, dat de sloop voor een geldig belang noodzakelijk is óf dat het alternatief om te renoveren bijna dezelfde negatieve effecten heeft. In dat geval kunnen ook andere afwegingen een rol gaan spelen, zoals kostenefficiëntie en duurzaamheid.

De vergunning geldt alleen voor de soorten benoemd in de vergunning en het SMP. Voor werkzaamheden waarbij andere soorten betrokken kunnen zijn, moet de initiatiefnemer een aparte vergunning aanvragen.

2.4 Aan te vragen gebouwbewonende soorten en functies

Een SMP kan in algemene zin worden opgesteld voor alle beschermde soorten, mits het plan voldoende gebiedsdekkend is en gericht op behoud of verbetering van de Staat van Instandhouding.

In de praktijk worden SMP's het meest toegepast voor gebouwbewonende soorten (zoals vleermuizen, huismus, gierzwaluw en steenmarter), omdat deze soorten het sterkst worden beïnvloed door werkzaamheden aan gebouwen en isolatiemaatregelen.

Voor een aantal andere beschermde soorten geldt dat bepaalde ruimtelijke ingrepen zijn vrijgesteld van de vergunningplicht. Dit betekent echter niet dat geen ecologische verplichtingen van toepassing zijn. Ook voor deze soorten blijft de zorgplicht gelden. Initiatiefnemers dienen hier invulling aan te geven, bijvoorbeeld door het aanpassen van de werkwijze, het treffen van mitigerende maatregelen of het vermijden van kwetsbare perioden. Dat deze soorten en maatregelen niet afzonderlijk in deze handreiking zijn uitgewerkt, ontslaat initiatiefnemer niet van hun verantwoordelijkheid.

De onderhavige handreiking richt zich primair op dat type SMP's binnen de bebouwde omgeving, in samenhang met de subsidieregelingen voor verduurzaming en onderhoud. Dit neemt niet weg dat ook voor andere soortgroepen – zoals bepaalde amfibieën, vissen of insecten – een gebiedsgericht SMP kan worden opgesteld, mits dit ecologisch en juridisch voldoende onderbouwd is.

Bij het opstellen van een SMP dient te worden benoemd voor welke soorten en functies de gebiedsgerichte omgevingsvergunning wordt aangevraagd, op grond van afdeling 11.2 van het Besluit activiteiten leefomgeving (Bal).

Op basis van de lokale omstandigheden, habitatkenmerken en bekende waarnemingen wordt een inschatting gemaakt van de te verwachten soorten.

2.5 Vogels

Van de gebouwbewonende vogels zijn de nesten van huismus en gierzwaluw het hele jaar beschermd. Nesten van spreeuw, zwarte roodstaart, boeren- en huiszwaluw zijn jaarrond beschermd als er onvoldoende geschikte alternatieven in de omgeving zijn.

Vogels als steenuil en kerkuil komen meestal alleen aan de randen van de bebouwde kom voor.

U mag deze vogelsoorten meenemen in het SMP, als:

- u de soorten voldoende heeft onderzocht;
- u voor een nest- of roestplaats in een gebouw een maatwerkvoorstel opstelt, waarbij u de omgevingsfactoren betreft. Wij beoordelen de compensatie namelijk in samenhang met de omgeving.

Voor alle vogels geldt: als ze broeden (dit is de periode vanaf baltsgedrag totdat het nest verlaten is), mogen de nesten niet meer worden verwijderd of zodanig gestoord dat de vogel daarbij het nest verlaat. U krijgt geen omgevingsvergunning voor het verstoren van een actief nest. Neem voor gebouwbewonende soorten die niet in de vergunning genoemd worden (niet-jaarrond beschermde nesten) preventieve maatregelen. De vergunning op basis van een SMP gaat over jaarrond beschermde soorten (huismus, gierzwaluw, eventueel zwaluwen, spreeuw, steenuil etc.). Er is dus geen separate vergunning nodig of mogelijk voor niet-jaarrond beschermde nesten. Neem preventief maatregelen, zoals het plangebied vooraf inspecteren of het gebouw ongeschikt maken voor het broedseizoen begint.

2.6 Vleermuizen

We raden aan de gebiedsgerichte omgevingsvergunning aan te vragen voor alle vleermuissoorten die gebouwen binnen de bebouwde kom als verblijfplaats kunnen gebruiken. Dit zijn in ieder geval: gewone dwergvleermuis, ruige dwergvleermuis, kleine dwergvleermuis, laatvlieger, gewone grootoorvleermuis, meervleermuis en soms baard-/Brandts vleermuis, franjestaart, vale vleermuis en ingekorven vleermuis. In uitzonderingsgevallen de bosvleermuis, tweekleurige vleermuis, watervleermuis en rosse vleermuis. Pas dit eventueel aan de lokale situatie aan.

Het is beter om de vergunning ook aan te vragen voor een aantal zeldzamere vleermuissoorten, omdat het ecologisch onderzoek voor een SMP niet werkt op basis van het uitsluiten van de aanwezigheid van soorten. Dit richt zich vooral op de belangrijkste soort-functiecombinaties (SFC), zoals kraamverblijfplaatsen en massawinterverblijven. Mogelijk wordt daarbij een individuele zomer- of paarverblijfplaats van een zeldzamere soort gemist. Als u geen vergunning heeft voor deze zeldzamere soorten, is juridisch gezien alsnog aanvullend onderzoek nodig. De verwachting is dat de standaardmaatregelen onder het SMP voldoende zijn om de kleine kans op gemiste individuele verblijfplaatsen van zeldzame soorten te mitigeren en compenseren. Zijn er verblijfplaatsen van zeldzamere soorten vastgesteld? Doe dan voor werkzaamheden in de omgeving maatwerkvoorstellen in het SMP. Wij beoordelen deze.

2.7 Grondgebonden zoogdieren

De steenmarter komt in de hele provincie voor en gebruikt vaak gebouwen. U kunt deze dus het best aanvragen. De kans op de aanwezigheid van (kleine) marterachtigen is groter bij leegstand, woningen met achterstallig onderhoud of (rommelige) percelen die grenzen aan groenstroken of spoorlijnen. Dit is dus mede afhankelijk van de locatie van de woningen.

2.8 Aan te vragen verbodsartikelen

Geef aan voor welke verbodsartikelen (zie tabel 1) onder de Omgevingswet u een gebiedsgerichte omgevingsvergunning wilt aanvragen, zie tabel 1 in hoofdstuk 3.

Bij bouwwerkzaamheden krijgt u in principe alleen een omgevingsvergunning voor een flora- of fauna-activiteit voor het beschadigen of vernielen van nest- of verblijfplaatsen en het verstoren van beschermde dieren. Niet voor vangen, verwonden of doden van dieren of het vernielen van eieren.

3 Juridische kaders en wettelijke eisen

In de Europese unie zijn verbodsbepalingen ter bescherming van soorten vastgelegd in de Vogelrichtlijn (1979) en Habitatrichtlijn (1992). In Nederland zijn de verbodsbepalingen voor soorten ondergebracht in de Omgevingswet als flora- of fauna-activiteit. Naast verbodsbepalingen voor Europees beschermde soorten gelden er in Nederland ook verbodsbepalingen voor Nationaal beschermde soorten en de algemene en specifieke zorgplicht.

3.1 Verbodsartikelen

In onderstaande tabel staat een samenvatting van de verbodsbepalingen waarvoor u een gebiedsgerichte omgevingsvergunning voor een flora- en fauna-activiteit onder een SMP kunt aanvragen.

Tabel 1 Verbodsartikelen Ow en Bal

Verbod	Artikel Omgevingswet (Ow)	Artikel Besluit activiteiten leefomgeving (Bal)	Aanvragen
Vogels (VR)			
Opzettelijk vernielen, beschadigen of wegnemen van nesten of rustplaatsen van vogels	5.1, lid 2 g	11.37, lid 1 b	Ja
Opzettelijk storen van vogels	5.1, lid 2 g	11.37, lid 1 d	Kan niet worden aangevraagd in verband met artikel 11.37 lid 3 Bal.
Vleermuizen (HR)			
Verstoren	5.1, lid 2 g	11.46, lid 1 b	Ja
Voortplantingsplaatsen of rustplaatsen beschadigen of vernielen	5.1, lid 2 g	11.46, lid 1 d	Ja
Steenmarter (bijlage IX Bal)			
Vaste voortplantingsplaatsen of rustplaatsen beschadigen of vernielen	5.1, lid 2 g	11.54 lid 1 b (bijlage IX onder A)	Ja

Voor het verbod “het opzettelijk storen van vogels als bedoeld onder a” zoals genoemd in artikel 11.37 lid 1 onder d kan geen vergunning worden afgegeven op grond van artikel 11.37 lid 3: “Het verbod op het opzettelijk storen van vogels, bedoeld in het 1e lid, onder d, geldt niet, als het storen niet van wezenlijke invloed is op de staat van instandhouding van de vogelsoort”. Een van de toetsingscriteria om een omgevingsvergunning flora- en fauna-activiteit te verlenen, is dat de staat van instandhouding niet in gevaar mag komen. Wij zijn daarom verplicht ervoor te zorgen dat die ook niet in gevaar kan komen.

Voor activiteiten die vallen onder het SMP krijgt u geen omgevingsvergunning voor het vangen of doden van dieren of het wegnemen van eieren.

3.2 Voorwaarden voor vergunning

Bevoegd gezag kan een omgevingsvergunning afgeven voor een flora- en fauna-activiteit zoals bedoeld in artikel 11.37 lid 1, 11.46 lid 1 of 11.54 lid 1 van het Besluit activiteiten leefomgeving (Bal), als op grond van artikel 8.74j, 8.74 k en 8.74 l van het Besluit kwaliteit leefomgeving (Bkl) aan de volgende 3 criteria is voldaan:

- Er bestaat geen andere bevredigende oplossing.
- De activiteit is nodig voor een belang voor betreffende soortgroep, genoemd in artikel 8.74j lid 1b, 8.74k lid 1b of 8.74l 1b van het Bkl.
- De activiteit leidt niet tot een verslechtering van de SvI van de soort (8.74j 1c) of de activiteit doet geen afbreuk aan het streven de populaties van de betrokken soort in hun natuurlijke verspreidingsgebied in een gunstige SvI te laten voortbestaan (8.74k 1c en 8.74l 1c).

3.3 Alternatievenafweging (geen andere bevredigende oplossing)

De initiatiefnemer moet vooraf bekijken of er geen (redelijk) alternatief bestaat voor de activiteit, waarvoor een overtreding op beschermde soorten plaatsvindt. Bij deze afweging van alternatieven dient op drie onderdelen getoetst te worden:

- De locatie waar de activiteit plaatsvindt;
- De soort activiteit (slopen, na-isolatie etc.);
- De periode waarin de activiteit plaatsvindt;
- De manier waarop de activiteit plaatsvindt (werkmethode).

Als op minimaal 1 van deze 3 onderdelen een reëel alternatief mogelijk is waarbij geen of minder effecten op de beschermde soorten te verwachten zijn, moet dit worden doorgevoerd voordat bevoegd gezag een omgevingsvergunning kan afgeven.

Wat als reëel of redelijk beschouwd mag worden, is bijvoorbeeld afhankelijk van de verhouding tussen kosten en de omvang van het project en de praktische uitvoerbaarheid.

3.4 Wettelijke belangen

Wettelijk belangen “in het belang van de volksgezondheid of de openbare veiligheid” (vogels) en “in het belang van de volksgezondheid, de openbare veiligheid of andere dwingende redenen van groot openbaar belang, met inbegrip van redenen van sociale of economische aard en met inbegrip van voor het milieu wezenlijke gunstige effecten” (soorten Habitatrictlijn)

Onderhoud aan en renovatie van gebouwen heeft als doel gebouwen duurzaam te behouden voor de toekomst. Achterstallig onderhoud leidt tot kapitaalvernietiging en draagt op die manier niet bij aan een duurzame en meer circulaire economie. Op den duur kan verval ook leiden tot gevaarlijke situaties, een ongezond binnenklimaat en slechte woonomstandigheden. Dit kan een negatief effect hebben op de sociale en fysieke leefomstandigheden van de bewoners.

Onrendabele of verouderde gebouwen renoveren en energetisch opwaarderen of slopen is vaak nodig om te voldoen aan de huidige kwaliteitseisen vanuit het Bouwbesluit, functionele voorwaarden of landelijke afspraken voor het Energieakkoord, Klimaatakkoord en Nationaal Isolatieprogramma.

Deze woningen en gebouwen zijn vaak slecht geïsoleerd, zonder kwalitatief luchtverversingssysteem en er komt vocht naar binnen via kozijnen, gevels en schoorstenen. Door de grote temperatuurverschillen, beperkte isolatie en te veel vocht in de woningen ontstaat condensatie en schimmelvorming. Daardoor verslechtert het binnenklimaat voor bewoners en gebruikers. Dat is weer slecht voor de volksgezondheid. Ook wordt bij de renovaties het soms nog aanwezige asbest uit gebouwen gehaald.

Bestaande gebouwen verduurzamen (isoleren) en onderhouden, draagt bij aan maatschappelijke opgaven uit het Klimaatakkoord en heeft een positief effect op het milieu. Door minder fossiele brandstoffen te gebruiken, daalt de CO₂-uitstoot. Dat gaat de opwarming van het klimaat tegen, en verbetert de luchtkwaliteit en daarmee het milieu en de volksgezondheid.

Door de verduurzaming gaat het energieverbruik en daarmee de stookkosten voor bewoners omlaag. Dit is ook maatschappelijk relevant, omdat het inwoners helpt met energiearmoede.

Vanwege het bovenstaande vallen de flora- en fauna-activiteiten onder een gebiedsgerichte vergunning voor een SMP, onder het belang zoals genoemd onder artikel 8.74j “volksgezondheid of de openbare veiligheid” voor vogels en het belang genoemd onder artikel 8.74k en 8.74l “in het belang van de volksgezondheid, de openbare veiligheid of andere dwingende redenen van groot openbaar belang, met inbegrip van redenen van sociale of economische aard en met inbegrip van voor het milieu wezenlijke gunstige effecten” voor soorten van de Habitatrichtlijn (art. 8.74k Bkl en andere beschermde soorten (art. 8.74l Bkl).

Wettelijk belang “ter bescherming van flora en fauna” (vogels) en in het belang van de instandhouding van de natuurlijke habitats (soorten Habitatrichtlijn).

Het belang “ter bescherming van flora en fauna” en in het belang van de instandhouding van de natuurlijke habitats” zijn in principe niet van toepassing, omdat de (bouw)activiteiten waarvoor een vergunning wordt aangevraagd niet primair in het belang van de flora en fauna zijn. De verschillende maatregelen die genomen worden voor de mitigatie en compensatie zijn ten gunste van de soorten, maar zijn noodzakelijk om de nadelige gevolgen van de beoogde werkzaamheden te compenseren.

Een SMP met een gebiedsgerichte omgevingsvergunning biedt een aantal voordelen voor de soorten, vergeleken met de aanpak bij een losse projectvergunning voor een flora- en fauna-activiteit. Op grond van die voordelen kan de methodiek van werken op basis van een SMP wel in het belang van de bescherming van flora en fauna worden gezien.

Ten eerste zorgt de uitgebreide nulmeting voor beter inzicht in het netwerk van een populatie en hoe deze het plangebied en de omgeving gebruikt. Hierdoor kan de populatie beter worden beschermd en gemonitord. Door een goede registratie en coördinatie kan worden voorkomen dat negatieve effecten elkaar versterken (cumulatieve effecten). Doordat de compensatiemaatregelen onder een gebiedsgerichte vergunning centraal gecoördineerd worden, kunnen kleinere voorzieningen voor de compensatie worden geclusterd tot grotere voorzieningen die voor meer gebruiksfuncties geschikt zijn en op kansrijke locaties worden geplaatst.

Ten tweede: doordat een gemeente een SMP opstelt, kan de gemeente de ambities en het streefbeeld voor specifieke soorten makkelijker koppelen en meewegen bij ruimtelijke ontwikkelingen van andere beleidskaders, zoals beheer en aanleg van waterpartijen en groenstructuren, nieuwbouw en stadsontwikkeling. Dit zijn vaak maatregelen die niet direct noodzakelijk zijn voor de omgevingsvergunning, maar wel een positief effect kunnen hebben op het leefgebied en de ontwikkeling van de populaties. Denk aan bestaande foerageergebieden en migratieroutes verbeteren.

Tot slot biedt een gemeentelijk SMP een beter handelingsperspectief voor de particuliere woningeigenaar dan een reguliere vergunningaanvraag. Voor een individuele vergunning voor een flora- en fauna-activiteit is doorgaans uitgebreid ecologisch onderzoek vereist. Wanneer daarbij beschermde soorten worden aangetroffen, moeten aanvullende maatregelen worden genomen en een omgevingsvergunning worden aangevraagd. Dit kan voor relatief kleinschalige ingrepen aan één woning een hoge drempel vormen in termen van kosten, tijd en complexiteit.

Door het gebruik van een gemeentelijk SMP wordt deze drempel verlaagd en ontstaat een duidelijk en uniform kader waarbinnen particuliere werkzaamheden kunnen worden uitgevoerd. Dit draagt eraan bij dat werkzaamheden vaker volgens de geldende regels worden uitgevoerd en dat ecologische maatregelen tijdig en correct worden toegepast.

3.5 Staat van Instandhouding

In de artikelen 8.74 j, k en l van het Besluit kwaliteit leefomgeving (Bkl) staat dat de SvI van de betreffende soortgroepen niet mag verslechteren (Vogelrichtlijn) of afbreuk mag doen aan het streven de populaties van de betrokken soort in hun natuurlijke verspreidingsgebied in een gunstige SvI te laten voortbestaan (Habitatrichtlijn en andere soorten).

Artikel 1 van de Habitatrichtlijn geeft een richtlijn voor wanneer er voor soorten sprake is van een gunstige SvI.

De SvI van een soort is het effect van de som van de invloeden die op de betrokken soort inwerken en op lange termijn een verandering kunnen veroorzaken in de verspreiding en de grootte van de populaties van die soort.

De SvI wordt als gunstig beschouwd wanneer:

- uit populatie-dynamische gegevens blijkt dat de betrokken soort nog steeds een levensvatbare component is van de natuurlijke habitat waarin hij voorkomt, en dat vermoedelijk op lange termijn blijft; en
- het natuurlijke verspreidingsgebied van de soort niet kleiner wordt of binnen afzienbare tijd lijkt te worden; en
- er een voldoende groot habitat bestaat en waarschijnlijk blijft bestaan om de populaties van die soort op lange termijn in stand te houden.

Concreet betekent dit dat bij de activiteiten inzichtelijk moet zijn wat de populatie-grootte en het natuurlijke verspreidingsgebied van de soort is ten opzichte van het SMP-gebied. En wat het effect is van de activiteit op de SvI van de lokale populatie in relatie tot de betekenis van het plangebied voor de gehele populatie.

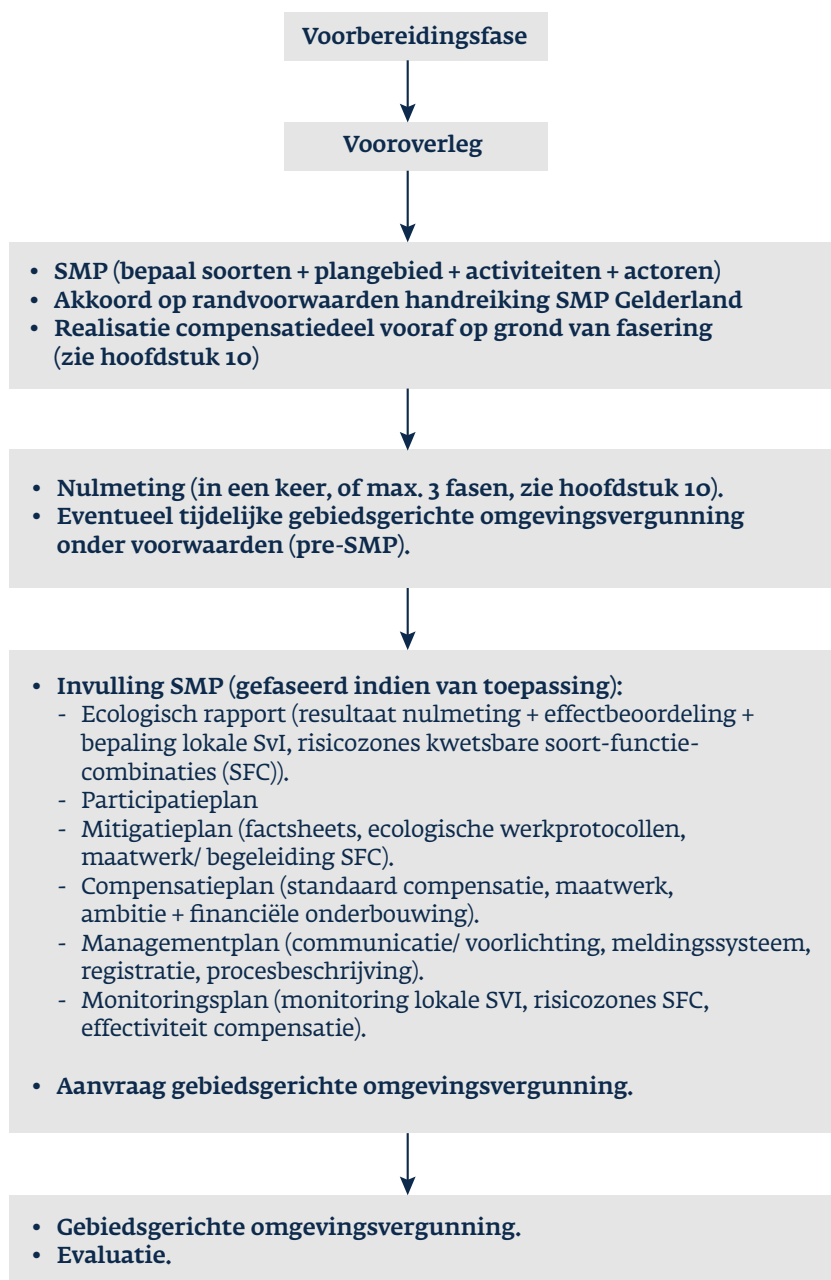
4 Aanvraag

4.1 Vooroverleg

Bent u van plan om een omgevingsvergunning op basis van een SMP aan te vragen? Deel dit dan met ons. Zo kunnen we samen verwachtingen blijven afstemmen.

4.2 Proces SMP

Een SMP is opgebouwd uit verschillende stappen en plannen. Hieronder ziet u het proces in een schema. In het stappenplan staat welke stappen u moet nemen en wanneer u een gebiedsgerichte omgevingsvergunning kunt aanvragen. Als u het plangebied van het SMP in fasen laat onderzoeken, vult u het SMP ook in fasen in. Daarvoor gelden aanvullende voorwaarden, zie ook hoofdstuk 10.

4.3 Stappenplan SMP

Om een gebiedsgerichte vergunning voor een SMP te krijgen, doorloopt u de volgende stappen:

Vorbereidingsfase

- Oriënteer u op het instrument SMP. Bekijk onder andere de voordelen, kansen, risico's, verantwoordelijkheden, kosten en inspanning.
- Zorg voor draagvlak binnen organisatie en bestuur. Zorg voor een overlegstructuur met verschillende afdelingen, zoals bestuur, juridische zaken, natuur/biodiversiteit, groenvoorziening, woningbouw, energietransitie en communicatie.
- Stel een SMP-coördinator aan als aanspreekpunt namens de gemeente.
- Stel een ecologisch adviseur voor het SMP aan of beleg dit bij een externe partij zoals een ecologisch adviesbureau of omgevingsdienst.

Bepaling reikwijdte SMP

- Bepaal het plangebied SMP (zie hoofdstuk 2). Stel vast welk deel/welke kernen van de bebouwde kom binnen de gemeente in aanmerking komt/komen. Leg dit op een kaart vast.
- Bepaal welke partijen gebruik mogen maken van het SMP, hoe de gemeente particulieren en private partijen helpt en hoe woningcorporaties binnen de gemeente zich willen verhouden tot het plan. Stem met ons de voorwaarden hiervoor af.
- Inventariseer welke soorten in de gemeente van belang zijn en voor welke activiteiten een vergunning gewenst is.
- Vraag een vooroverleg met ons aan en bespreek de plannen.

Start opstelling SMP en aanvraag subsidie

- Kijk hoe de aanbesteding van het SMP het best kan verlopen. Voor het opstellen van een SMP en de nulmeting is vaak een internationale aanbestedingsprocedure nodig. Hoe kan de gemeente dit het best financieren? Denk aan subsidies en mogelijke vergoeding voor participatie of doormachtiging aan gebruikers.
- Zijn er concrete afspraken met een uitvoerende partij? Dan kunt u subsidie aanvragen.
- Schrijf het SMP op hoofdlijnen: nulmeting, bureaustudie, soorten, plangebied, activiteiten, actoren, akkoord op handreiking.
- Stel een managementplan op. Beschrijf daarin de processen van coördinatie, administratie, registratie, communicatie en facturatie.
- Stel een participatieplan op en leg contacten met lokale natuurorganisaties zoals GMF en IVN.
- Leg het SMP bestuurlijk vast.

Fasering onderzoek

- Indien fasering onderzoek (nulmeting) nodig stel proces fasering vast en leg fasering vast op kaart.
- Inventariseer activiteiten die plaatsgevonden hebben onder NVI (inclusief compensatie en % uitvoering in app)
- Stel compensatieplan vast voor voorbereidingsfase en onderzoekfase.
- Vraag akkoord provincie op fasering en voer compensatie uit.

- Vraag een gebiedsgerichte omgevingsvergunning aan bij ons.
- Start de nulmeting veldonderzoek. Dit mag in maximaal 3 jaren in 3 fasen.
- Kiest u voor fasen? Vraag dan een tijdelijke omgevingsvergunning (pre-SMP) aan voor het plangebied tijdens de onderzoeksfase.

Onderzoekresultaten en effectbepaling

- Leg de onderzoeksresultaten in een rapportage en op een kaart vast. Voer nest- en verblijfplaatsen ook in in de NDFE.
- Beschrijf op basis van de nulmeting de ecologische functies van het plangebied en omgeving voor de aangetroffen soorten, de lokale SvI van die soorten en de betekenis van het plangebied voor de gehele populatie van die soorten.
- Maak een effectbeoordeling voor de soorten op basis van de aangetroffen functies en soorten in relatie tot de te verwachten ontwikkelingen in en rond het plangebied. Beschrijf dit in een rapport en op een kaart.

Mitigatie en compensatieplan

- Stel een mitigatieplan op basis van voorwaarden uit deze handreiking. (Wij stellen daarvoor factsheets op voor particulieren.) Voor werken in risicozones rondom belangrijke SFC's gelden aanvullende voorwaarden.
- Stel een compensatieplan op waarin de processen en verschillende opties voor compensatie vastliggen. Maak op grond van effectbeoordeling van de activiteiten en onderzoeksresultaten op een kaart inzichtelijk waar welke compensatie voor welke soorten gewenst is. Dit betreft standaardcompensatie en compensatie voor SFC's (verplicht) en de ambities voor actieve bescherming. Borg het plan bij voorkeur ook in bredere beleidsopgaven, zoals een biodiversiteitsplan.

Monitoringsplan

- Stel een monitoringsplan op.
- Vraag ons akkoord op onderzoeksrapportage, mitigatieplan, compensatieplan en monitoringsplan.
- Na akkoord ontvangt u de definitieve beschikking op de gebiedsgerichte omgevingsvergunning voor SMP.

4.4 Indieningsvereisten aanvraag

Lever de gegevens voor uw aanvraag volledig, maar zo concreet en beknopt mogelijk aan. Dan kunnen wij uw aanvraag snel beoordelen en afhandelen. Als uw gegevens nog niet volledig zijn, kunnen wij uw aanvraag niet in behandeling nemen.

Lever minimaal de volgende gegevens aan bij de aanvraag. Afhankelijk van het proces en de fasering SMP kunt u andere gegevens later aanvullen.

Lever minimaal aan:

- contactgegevens (naam, adres, woonplaats, telefoon en e-mailadres) van aanvrager (SMP-coördinator gemeente), ecologisch adviseur (onderzoeksbureau) en eventueel ecooloog gemeente of omgevingsdienst
- geografische begrenzing plangebied SMP (op kaart)
- omschrijving van activiteiten en actoren bij aanvang. Andere actoren kunt u onder voorwaarden later toevoegen
- aangevraagde soorten en verbodsbepalingen waarvoor u een vergunning aanvraagt
- onderzoeksmethodiek (conform hoofdstuk 5, planning en fasering, onderzoeksdeelgebieden op kaart)
- historie NVI (meldingsapp), compensatieplan NVI en pre-SMP-fasering compensatie (op kaart)
- akkoord op voorwaarden handreiking (voor zover ingevuld)

5 Onderzoeksmethodiek nulmeting SMP

Om het belang van het plangebied SMP voor een soortgroep vast te stellen, is een nulmeting noodzakelijk. Een nulmeting voor een SMP bestaat uit twee onderdelen: een vooronderzoek met gebiedsanalyse en een gebiedsdekkend veldonderzoek.

5.1 Vooronderzoek

Het doel van het vooronderzoek is verkennen welke soorten waar te verwachten zijn en hoe ze naar verwachting het plangebied en de omgeving gebruiken. Dit kunt u laten doen door een ecologisch adviesbureau.

Op basis van bekende verspreidingsgegevens en gebiedskenmerken wordt de potentie voor soorten en soort-functiecombinaties vastgesteld. Hierbij worden ook beschermde soorten betrokken waarvoor in regelgeving een vrijstelling geldt voor (bepaalde) ruimtelijke ingrepen. Voor deze soorten worden in het vooronderzoek aandachtspunten en maatregelen benoemd die nodig zijn om het doden of verwonden van individuen te voorkomen, in het kader van de zorgplicht. Deze maatregelen maken onderdeel uit van de uitgangspunten voor de uitvoering van werkzaamheden, ook wanneer geen omgevingsvergunning is vereist.

Gebruik als 1e bron de Nationale Databank Flora en Fauna (NDFF) en rapportages en data van eventueel eerder uitgevoerde inventarisaties.

Een gebiedsanalyse geeft inzicht in de mogelijk belangrijke structuren en samenhang in het plangebied. U brengt de belangrijkste dragende structuren en objecten (gebouwen, groen) in kaart. Te denken valt aan hoofdgroenstructuren, parken, lanen, watergangen, kerken, hoogbouw en type woningen in de wijk.

Hiervoor kunt u kaartmateriaal en luchtfoto's gebruiken en in het veld relevante kenmerken bepalen. Dit zegt vaak al veel over de potentie van het plangebied voor de gebouwbewonende soorten. Daarbij kunt u ook in kaart brengen waar vermoedelijk knelpunten ontstaan en waar nog kansen liggen om een populatie te laten ontwikkelen. Deze gebiedsanalyse kan onderdeel uit gaan maken van een gemeentelijk biodiversiteitsplan of groenplan en dient als basis voor een nog op te stellen mitigatie- of compensatieplan.

5.2 Veldonderzoek

Huismussen, gierzwaluwen en veel vleermuizen leven in kolonies die vaak een netwerk van verblijfsfuncties hebben. Binnen de bebouwde kom van een grotere stad kunnen verschillende kolonies een netwerk aan verblijfplaatsen hebben. Kleinere dorpskernen kunnen ook in een netwerk voor een kernpopulatie voorzien. Een volledig veldonderzoek in het plangebied voor het SMP is noodzakelijk om inzicht te krijgen in de aantallen, de verschillende netwerken en (kern) populaties en om de locaties waar zich de belangrijkste verblijfplaatsen (soortfunctiecombinaties) van de soorten in beeld te krijgen. Dit kunt u laten doen door een ecologisch adviesbureau.

Met deze gegevens kunt u de lokale Svl monitoren en bewaken. Dat is nodig om een omgevingsvergunning te krijgen. Daarnaast kunt u zo de belangrijkste soort-functiecombinaties van een populatie beter beschermen.

Voor een reguliere vergunningaanvraag voor een project moet de initiatiefnemer elke individuele verblijfplaats of nestlocatie in kaart brengen. Daarnaast zouden de onderzoeksgegevens al snel verouderd zijn, omdat individuele verblijfplaatsen regelmatig wisselen. Door mitigerende maatregelen standaard toe te passen, voorkomt u negatieve effecten op individuele verblijfplaatsen en nestlocaties.

Het onderzoek brengt dus vooral de belangrijke functies binnen een netwerk in beeld, zoals voortplantingsplaatsen (kraamverblijven), grotere zomer-verblijfplaatsen, paarterritoria, winterrustplaatsen en (grotere) kolonies huismussen en gierzwaluwen. U onderzoekt grotere gebieden tegelijk. Door de zwermactiviteit (vleermuizen) en groepsvorming (vogels) zijn deze functies relatief makkelijk waar te nemen. Breng ook andere sleutelfuncties die binnen of in de directe omgeving van het plangebied SMP liggen in kaart, zoals essentiële foerageergebieden en migratieroutes.

Een nulmeting moet een zo volledig mogelijk beeld geven van de locaties die jaarrond binnen een populatienetwerk kunnen worden gebruikt. Daarom zijn speciale onderzoeksprotocollen voor grote gebieden opgesteld.

Voor de algemenere soorten vleermuizen (gewone en ruige dwergvleermuis en laatvlieger) is hiervoor de Richtlijn vleermuisonderzoek grote gebieden (NGB/VZZ, 2024) opgesteld. Dit protocol beschrijft relatief veel herhalingsbezoeken door het seizoen.

Hierdoor krijgt u inzicht in het verhuisgedrag van een kolonie en kunt u clusters van verblijfplaatsen beter in beeld brengen. Hierdoor kunt u verblijffuncties gericht monitoren en waar nodig compenseren.

Voor het veldonderzoek voor de nulmeting van een SMP gelden de onderstaande voorwaarden

5.3 Omvang onderzoekdeelgebied

Deel het plangebied SMP op in onderzoeksdeelgebieden. Als regel geldt dat voor alle onderzoeken en soorten een onderzoeker ieder deelgebied binnen een uur in zijn geheel kan doorkruisen en bekijken. De verschillende onderzoeken duren gemiddeld 3 uur, waardoor elke locatie minstens 3 keer onderzocht kan worden. Hierbij wordt uitgegaan van onderzoek per fiets met een gemiddelde snelheid van 7 km/uur, met daarbij voldoende gelegenheid om tussendoor stil te staan om te observeren of notities te maken. Dit komt overeen met ongeveer 7 km aaneengesloten straatlengte. Reken de brandgangen, speelveldjes en parkeerplaatsen mee. Voor een gemiddelde wijk komt dit ongeveer overeen met 20 hectare oppervlakte per onderzoeksdeelgebied. Afhankelijk van het type gebouwen (bijvoorbeeld industrie) of oppervlakte groen of water binnen een deelgebied, kunt u hier nog enigszins van afwijken. Als u grotere deelgebieden dan ongeveer 20 hectare overweegt, onderbouw dit dan goed en stem dit vooraf met ons af.

Bij wijkdelen met gestapelde bouw kunt u dezelfde straatlengte, oppervlakte en tijdsinterval aanhouden, als u bij de onderzoeken rekening houdt met de mogelijkheid van massawinterverblijven.

Leg alle onderzoeksresultaten vast in een GIS-applicatie (of op ander kaartmateriaal) en voer deze uiteindelijk in de NDFF (alleen verblijf- en nestplaatsen).

5.4 Ervaring onderzoekers

Voor alle soorten geldt dat per onderzoeksdeelgebied en per onderzoeksrunde minimaal één onderzoeker wordt ingezet. Deze onderzoeker beschikt over aantoonbare ervaring en is in staat om waarnemingen in het veld zelfstandig te interpreteren.

De vereiste deskundigheid is afhankelijk van het type onderzoek en de soortgroep:

- **Vogels (huismus, gierzwaluw en andere gebouwbewonende vogels)**
Er geldt dat een onderzoeker minimaal tien relevante veldbezoeken heeft uitgevoerd onder begeleiding van een ervaren onderzoeker.
- **Vleermuizen**
Het vleermuisonderzoek wordt uitgevoerd conform de Richtlijn Vleermuisonderzoek Grote Gebieden (NGB/VZZ, 2024). De daarin opgenomen deskundigheidseisen voor onderzoekers en telleiders zijn leidend.

Voor aanvullende soortgroepen gelden vergelijkbare eisen aan deskundigheid, afgestemd op de aard van het onderzoek en vastgelegd in de gekozen onderzoeksmethodiek.

5.5 Minimale onderzoeksinspanning per soort(groep)

5.5.1 Huismus

De methodiek voor het onderzoek is gebaseerd op de richtlijnen die het Kennisdocument huismus 2.1 (BIJ12, 2023) hanteert voor het onderzoek.

Per deelgebied (20 hectare) minimaal:
2 bezoeken van 2 uur, tussen 1 april en 15 mei, met een tussenperiode van minimaal 10 dagen.

Andere eisen:

- De bezoeken vinden plaats in de ochtend tussen 8 uur en 11 uur.
- Het is zonnig of licht bewolkt weer, het regent niet, en de wind is niet harder dan 4 Bft.
- De temperatuur is niet onder de 10°C of boven de 25°C.

Onderzoeken mag op de fiets. Om meer variatie te krijgen, kunt u de routes per onderzoeksrunde op een andere plek starten.

Noteer alle waarnemingen, zowel roepende mannetjes als ander nestindicerend gedrag. Koppel nestindicatief gedrag zo goed mogelijk aan een structuur, liefst een adres, en registreer dat als zodanig. Het gaat om nestplaatsbezoek, nestbouw, een paartje bij een potentiële nestplaats, zang van man of paring nabij potentiële nestplek en voeren en/of bedelende jongen.

Noteer ook waarnemingen van groenstructuren die als onderdeel van de essentiële leefomgeving functioneren, zoals foerageergebieden en andere elementen, drinkplaatsen en open zandplekken, of die noodzakelijke dekking bieden en/of een sociale functie vervullen (kwetterplekken). De effecten van werkzaamheden op deze functies kunt u later in het ecologisch werkprotocol meenemen.

Tijdens de onderzoeken naar huismus kunt u ook waargenomen nestplaatsen van spreeuw, kauw of zwarte roodstaart noteren.

5.5.2 Gierzwaluw

De methodiek voor het onderzoek is conform op het Gebiedenprotocol gierzwaluw van SOVON (SOVON/Arcadis, 2023).

Dit onderzoek bestaat uit 2 onderdelen: een verkennend onderzoek, en waar van toepassing, 2 verdiepende onderzoeken. Een verdiepend onderzoek bestaande uit twee ronden.

In het gebiedenprotocol staan verschillende uitgangswaarden om het onderzoeksgebied voor het verkennend onderzoek vast te stellen. Gebruik in Gelderland voor het eerste, verkennende onderzoek deelgebieden van maximaal 100 hectare.

Op basis van de resultaten van het verkennend onderzoek worden voor de gierzwaluw één of meerdere verdiepende onderzoeksgebieden afgebakend. Deze verdiepende onderzoeksgebieden omvatten alle locaties waar tijdens het verkennend onderzoek nest-indicerende waarnemingen zijn gedaan, alsmede alle bekende nestlocaties uit eerdere onderzoeken of uit de Nationale Databank Flora en Fauna (NDFF).

Rond iedere bekende of vermoedelijke nestlocatie wordt een onderzoekszone met een straal van ten minste 200 meter afgebakend. Binnen deze zones wordt nader onderzoek uitgevoerd om de omvang, verspreiding en gebruiksintensiteit van nestlocaties vast te stellen.

Voor de praktische uitvoering kunnen deze nadere onderzoekszones worden samengevoegd tot deelgebieden van maximaal circa 10 hectare, zodat de veld-inspanningen efficiënt kunnen worden georganiseerd.

Het uitgangspunt is dat alle bekende nestlocaties en waarnemingen binnen één van deze deelgebieden vallen. De begrenzing van de verdiepende onderzoeksgebieden wordt vastgelegd op een overzichtskaart, met een toelichting op de gehanteerde criteria en de motivatie waarom bepaalde delen van de bebouwde kom buiten beschouwing zijn gelaten.

Verkennend onderzoek gierzwaluw

Het verkennende onderzoek is gericht op het vinden van de kolonies en concentraties, maar voer elke nestindicerende waarneming in.

Eisen:

- Doe het verkennend veldonderzoek binnen de periode 15 mei tot en met 15 juni. De periode 1 juni tot en met 15 juni is de meest geschikte tijd.
- Doe het verkennend veldonderzoek in de periode van anderhalf uur voor zonsondergang tot een half uur erna.
- Gebruik een fiets.

Geef de locatie van de waarneming zo nauwkeurig mogelijk weer. Dat voorkomt dubbeltellingen in een volgende ronde. Noteer het type waarneming (in- en uitvliegen, geluid uit nest, poepsporen, bangen/aantikken, laagvliegers (gier-vluchten), hoogvliegers (foerageervluchten, verzamelvluchten)) en het aantal vogels.

Voer ook eventuele aanwezigheid van neststenen/kasten voor gierzwaluwen in.

Maak een verslag en een overzichtskaart van de verkennende ronde. Teken ook bekende nestlocaties uit eerdere onderzoeken of de NDFF (bureaustudie) in.

Verdiepend onderzoek gierzwaluw

Begrens het telgebied voor het verdiepende onderzoek. Trek een lijn om alle locaties waarboven/-omheen tijdens de verkennende ronde laagvliegers en/of nestlocaties zijn waargenomen met een extra range van 200 meter. Betrek hierbij ook informatie over nestlocaties/kolonies uit de bureaustudie.

Deel dit begrensde gebied vervolgens in deelgebieden die per bezoek van 2 uur geteld worden. Deze deelgebieden beslaan maximaal 10 hectare. Afhankelijk van de complexiteit van het gebied en de dichtheden aan gierzwaluwen, kunnen kleinere deelgebieden nodig zijn.

Eisen:

- Voer per deelgebied voor het verdiepende veldonderzoek 2 bezoeken uit van minimaal 2 uur.
- Doe dit in de periode van 1 juni tot en met 15 juli. 1 bezoek in juni en 1 bezoek in juli.
- Doe de tellingen tussen anderhalf uur voor zonsondergang en een half uur na zonsondergang.

Onderzoeken mag op de fiets.

Tijdens het verdiepende onderzoek ligt de focus op het vinden van nestlocaties.

Noteer daktype en invliegruimte. Om meer variatie in het onderzoek te krijgen, kunt u de routes de 1e ronde op een andere plek starten of in tegengestelde richting volgen.

Zowel het verkennend als de verdiepende onderzoeken moeten plaatsvinden bij gunstige weersomstandigheden. Dit betekent: droog weer, temperatuur minimaal 8°C en wind maximaal 3 Bft. Na een zware storm/depressie wacht u 2 dagen voordat u weer een ronde uitvoert.

U kunt mogelijke broedgevallen van onder andere huis- en boerenzwaluw noteren.

5.5.3 Vleermuizen

Als basis voor de methode geldt de Richtlijn Vleermuisonderzoek Grote Gebieden (NGB/VZZ, 2024). Dit geldt voor aantal, duur en perioden van bezoeken.

Doe het vleermuisonderzoek met heterodyne batdetector zonder automatische software in combinatie met een automatische batdetector met realtime opnamefaciliteit en een warmtebeeldcamera. Vaak wordt de batlogger passief gebruikt en voor het actieve gebruik een heterodyne apparaat aangewend.

U moet het onderzoeksgebied minimaal 1 keer per uur volledig kunnen doorkruisen en onderzoeken. Onderzoek op de fiets. Daarbij wordt uitgegaan van een gemiddelde fietssnelheid van 7 km/uur op een straatlengte van ongeveer 7 km, inclusief brandgangen, parkeerplaatsen enzovoort. Voor een gemiddelde wijk zijn dat deelgebieden van ongeveer 20 hectare.

Onderzoek in ieder geval de volgende functies binnen het plangebied van het SMP: kraamverblijfplaatsen, grote zomerverblijfplaatsen, paarterritoria, (massa) winterverblijfplaatsen, essentiële vliegroutes en essentiële foerageergebieden. De kans dat bij het onderzoek ook individuele zomer- en/of paarverblijfplaatsen worden gedetecteerd, is gering. Gebeurt dit wel, leg deze dan vast.

De richtlijn is opgesteld voor gewone dwergvleermuis, ruige dwergvleermuis en laatvlieger. Andere vleermuissoorten kunnen 'meeliften' op deze onderzoeks-

inspanning. Voor meervleermuis is een aanvullende inspanning nodig. Voor sommige van de aan te vragen soorten of verblijfsfuncties is een aanvullende onderzoeksinspanning nodig.

Voer per deelgebied minimaal 9 bezoeken uit. Breng 2 extra bezoeken aan locaties met mogelijk massawinterverblijven. Zie onderstaande tabel voor een overzicht van de inventarisatieronden. Verdere informatie vindt u in de Richtlijn Vleermuisonderzoek Grote Gebieden (NGB/VZZ, 2024)¹.

- 1 http://netwerkgroenebureaus.nl/download/Richtlijn_Vleermuisonderzoek_Grote_Gebieden_jan_2024.pdf

* Treft u zwermgedrag, een kraamverblijfplaats of grote zomerverblijfplaats aan? Tel dan zo snel mogelijk de uitvliegers, uiterlijk binnen 48 uur.

Ronde	Bezoek	15-30 april	1-15 mei	16-31 mei	1-15 juni	16-30 juni	1-15 juli	1-31 aug	1-30 sept
1	1	Avondbezoek							
	2		Avondbezoek						
2	3			Ochtendbezoek*					
	4			Avondbezoek*					
	5				Ochtendbezoek*				
	6				Ochtendbezoek*				
	7					Avondbezoek			
	8						Ochtendbezoek*		
	9							Middernachtzwermen	
	10							Middernachtzwermen	
4	11								Paarterritoria

U hoeft het onderzoek naar middernachtzwermen alleen uit te voeren bij gebouwen die geschikt worden geacht voor massawinterverblijf. In het achtergronddocument van de richtlijn staat een indicatie in de begrippenlijst van wat als geschikte locatie kan worden gezien. Meer algemeen zijn dit in iedere geval grote gebouwen en complexen hoger dan 12 meter, waar grotere groepen vleermuizen weg kunnen kruipen bij een relatief stabiele omgevingstemperatuur. Leg de locaties waar u onderzoek deed naar middernachtzwermen vast op een kaart. Voor dit deel van het onderzoek mag u afwijken van de eerder gehanteerde deelgebiedsgrenzen.

Meervleermuis

Voor het onderzoek van het SMP (nulmeting) geldt een aanvullende inspanningsplicht voor de meervleermuis. Deze staat nog niet in de Richtlijn

Vleermuisonderzoek Grote Gebieden. Het reguliere Vleermuisprotocol van de NGB is recent vernieuwd. Daarin staan nieuwe voorwaarden voor onderzoek naar meervleermuis. Er is een overzichtskaart toegevoegd met bekende kolonieplaatsen van de meervleermuis in Nederland. Kraamkolonies hebben hoofdverblijfplaatsen en satellietverblijfplaatsen (rode zones); mannengroepen hebben alleen satellietverblijfplaatsen (blauwe zones). Voor het deel van het plangebied SMP dat binnen een rode of blauwe zone valt, doet u een aanvullende onderzoeksinspanning.

De meeste delen van Gelderland (behalve delen van de Veluwe en de Achterhoek) vallen in een blauwe zone. Daar is een satellietverblijfplaats van een mannengroepen niet uit te sluiten. Dit betekent in aanvulling op de richtlijn, dat een ochtendbezoek in juli een halfuur langer duurt. Dit bezoek duurt dan in totaal 3 uur. In die gemeenten² waar in het plangebied hoofdverblijfplaatsen of satellietverblijfplaatsen van een kraamkolonie aanwezig kunnen zijn (rode zone), duren 3 van de 4 verplichte ochtendbezoeken (in juni en juli) 3 uur in plaats van 2,5 uur.

- ² Globaal: Oldebroek (inclusief Oosterwolde), Elburg (inclusief 't Harde, Hoge Enk), Ermelo, Harderwijk, Putten (noordelijke helft), Voorst (inclusief Twello, Wilp, Posterenk), Doesburg, Rheden (De Steegh, Ellecom), Bronckhorst (Laag en Hoog Keppel, Drempt en Hummelo), Didam (Loil), Doetinchem (Wehl), Brummen (deel Dieren/Spankeren). Zie kaartmateriaal bij het Vleermuisprotocol.

Gewone grootoorvleermuis

Er zijn voor de gewone grootoorvleermuis nog geen concrete methoden voor het onderzoek in grote gebieden.

De nulmeting moet ten minste voor het plangebied SMP:

- bepalen waar de soort te verwachten is;
- een inschatting geven van het aantal individuen en de omvang van kraamgroepen, inclusief de potentiële locaties van de kraamverblijfplaatsen;
- duidelijkheid geven over de belangrijkste foerageergebieden en vliegroutes die de verblijfplaatsen en foerageergebieden mogelijk onderling verbinden. De samenhang en de korte afstand hiertussen zijn vooral cruciaal voor het voortbestaan van lokale populaties, zowel in een matig tot sterk verstedelijkte omgeving als in meer open landschappen.

U kunt binnen en in de omgeving van het plangebied potentiële locaties van vorstvrije winterverblijfplaatsen in beeld brengen.

Voor onderzoek naar de aanwezigheid van jachtgebieden, vliegroutes en verblijfplaatsen is een hogere (of andere) onderzoeksinspanning nodig dan voor de meeste andere vleermuissoorten. Dat komt door het zeer zachte echolocatiegeluid en het vaak in vegetatie verborgen vlieggedrag van de gewone grootoorvleermuis. Het is dan ook een realistische verwachting dat u bij de nulmeting de aantallen en verblijfplaatsen onderschat.

Om netwerken en functies van de gewone grootoorvleermuis in een gebied beter in beeld te brengen, gebruikt u daarom aanvullende technieken. U kunt visuele inspecties uitvoeren op zolders van kerken of oude gebouwen (protocol zolder-tellingen NEM) en op kansrijke plaatsen stand-alone batdetectoren ophangen die de zachte sonar sneller oppikken. Breng na het onderzoek het (verwachte) netwerk in kaart, op basis van de resultaten en de omgevingskenmerken.

Verblijfplaatsen van de gewone grootoorvleermuis in de bebouwde kom bevinden zich vaak in boomholtes of grotere en vrij specifieke ruimten, zoals kerk- of schoolzolders. Daardoor is een alternatief bieden technisch moeilijk of niet

haalbaar. Het is daarom belangrijk om gedwongen verhuizingen van dit soort verblijfplaatsen tot een minimum te beperken. Veel zolders worden al gemonitord binnen het Netwerk Ecologische Monitoring (NEM). U kunt deze gegevens gebruiken. Die staan in de NDFF. Zijn er over plekken binnen het onderzoeksgebied onvoldoende gegevens van grootoorvleermuis op zolders bekend? Dan bevelen we aan om de zolderinspecties in het onderzoek op te nemen.

Tweekleurige vleermuis

Van tweekleurige vleermuis zijn slechts enkele tientallen waarnemingen in Gelderland bekend. Het gaat vaak om waarnemingen in september of eind augustus. Waarnemingen in deze periode worden voornamelijk gedaan langs de kust. Het gaat daarbij vermoedelijk om doortrekkende dieren uit de noordelijkere streken van Europa. Verblijfplaatsen in Gelderland zijn niet bekend. Alleen voor de paarperiode wijkt de onderzoeksinspanning voor de tweekleurige vleermuis af van de andere soorten. Er is in Nederland maar 1 keer een baltsende tweekleurige vleermuis vastgesteld. Roepende territoriale mannetjes worden gevonden aan de zuidwand van hoge gebouwen en voeren daar ook een baltsvlucht uit. Het lijkt niet passend om specifiek voor deze soort een enorme inspanning te doen door voor het SMP onderzoek. Mogelijke verblijfplaatsen kunnen ook met het standaard onderzoek conform het grote gebiedenprotocol worden gevonden.

5.5.4 Steenmarter

Standaardonderzoek voor steenmarter is niet verplicht. Steenmarters worden vaak waargenomen tijdens de vleermuisonderzoeken. U kunt zoeken naar sporen (latrines, prooi-resten) van steenmarters op kansrijke locaties, zoals oude schuren of gebouwen die al langer leegstaan en toegankelijk zijn. U kunt waarnemingen gedaan tijdens het onderzoek of (klacht)meldingen bij de gemeente registreren. Verdere acties voor de soort baseert u op de verblijfplaatsen die op deze manier bekend werden. Acties zijn: natuurvrij maken zodat de dieren niet meer in de gebouwen kunnen leven, en zo nodig mitigatie/compensatie.

Nader in te vullen in fase 2

- 6 Effectbepaling en Staat van Instandhouding**
 - Populatiegrootte
 - Risicozones
 - Knelpuntenanalyse
 - Staat van Instandhouding
- 7 Mitigatie- en compensatieplan**
 - Periodisering of aangepaste werkwijze
 - Mitigatie
 - Natuurkalender
- 8 Monitoringsplan**
 - Populatie-ontwikkeling
 - Belangrijke en kwetsbare functies
 - Functionaaliteit maatregelen
 - Rapportageplicht
- 9 Management- en administratieplan**
 - Administratie
 - Doormachtiging
 - Woningcorporaties
- 10 Fasering SMP**
 - Fasering onderzoek
 - Mitigatie en compensatie onderzoekfase
 - Uitvoering in de onderzoekfase
- 11 Kostenaspect**
- 12 Participatieplan**
- 13 Bronnen**
- Bijlage 1 Begrippenlijst en afkortingen**
- Bijlage 2 Juridische onderbouwing en verantwoording**
- Bijlage 3 Standaard vergunningvoorschriften**
- Bijlage 4 Factsheets (EWP)**
- Bijlage 5 Compensatie standaard**
- Bijlage 6 Compensatie maatwerk**

Provincie Gelderland

Markt 11

6811 CG Arnhem

Postbus 9090

6800 CX Arnhem

026 359 99 99

provincieloket@gelderland.nl

www.gelderland.nl